

ČEŠČINA

(bere dr. Petra Stankovska)

Karel Čapek, *O alelidech*

Alelidé, to je takový zvláštní druh lidí, kteří ke všemu, s čím se setkají, mají nějaké „ale“, nějakou svou výhradu. Jejich řeč není „ano, ano“ ani „ne, ne“, nýbrž „ano, ale“ nebo „ne, ale“. Kdybyste jim řekli, že dvakrát dvě jsou čtyři, odpovědí vám na to pohotově a s jakousi převahou: „Ano, *ale* dvakrát tři, pane, je šest.“ Načež od vás odejdou s uspokojením, že se nedali a že to vaše tvrzení uvedli, jak se říká, na správnou míru. Kdybyste si oddychli, že už se, chválabohu, trochu dlouží den, namítnou něco na způsob: „Ano, ale tím se jistě hospodářská mizérie nezlepší.“ Kdybyste se z nějakých naléhavých důvodů pohoršili, že Petr je zloděj a huncút, odpovědí: „Ano, ale tamhle Capl není o mnoho lepší.“ A tak dále.

Jak známo z mluvnice, ale je spojka odporovací. Alelidé nic nevyvracejí ani nepopírají, nýbrž jenom odporují, kladou všemu jakýsi odpor; jsou to od náтуры špatní vodiči, ve kterých se ztrácí sdělovaná energie. Nepopírají, že dvakrát dvě jsou čtyři; dají jenom najevo, že na tom tak mnoho nezáleží, že si tu čtyřku můžete dát za klobouk a že jsou na světě důležitější fakta, například to, že dvakrát tři je šest. Kdybyste před nimi vytáhli z vody tonoucí dítě, neřeknou vám, že jste to neměl dělat; spíš se vyjádří asi v ten smysl, že vaše jednání bylo sice správné, ale že na lodi Prinzippessa Mafalda utonulo tři sta nebo kolik osob a ty že nikdo z vody nevytáhl. Můžete pomoci chudému, ale tím se ještě, holenku, nerozřeší sociální problém. Zkrátka nemůžete udělat nic, ani vyslovit nic, aby se na to nedalo pověsit nějaké ale. Od toho tu jsou alelidé; oni vždycky mají víc rozumu, vždycky si vzpomenou na něco, co není obsaženo a splněno v dané situaci, a co tedy lze káravě vytknout jako nedostatek, neúplnost a špatné řešení.

Být alečlověkem má své výhody:

1. Vědomí intelektuální převahy, s níž opravujeme a „odkazujeme do náležitých mezí“ činy i poznatky svých bližních.
2. Příznivou možnost nic nedělat, nýbrž obírat se jenom zaujímáním svého stanoviska, vytyčit své výhrady a tím jaksi uplatnit své já.
3. Konečně hluboké uspokojení z toho, že takto můžeme nejúspěšněji otravovat druhé lidi.

(Lidové noviny, 30. 12. 1934)

Karel Čapek, *O todaljudih*

Todaljudje, to je prav posebna vrsta ljudi, ki vsemu, s čimer se srečajo, dodajo nekakšen »toda«, nekakšen svoj zadržek. V njihovi govorici ne obstaja »da, da« niti »ne, ne«, ampak samo »da, toda« ali »ne, toda«. Če jim rečete, da je dvakrat dva enako štiri, vam bodo voljno in z nekakšno vzvišenostjo odgovorili: »Da, toda dvakrat tri, gospod, je šest.« Nato od vas odidejo, zadovoljni, ker so vašo trditev zvedli, kot se reče, na pravo mero. Če si oddahnete, ker se, hvala bogu, končno malce podaljšuje dan, bodo pridali nekaj takšnega: »Da, toda zaradi tega se gospodarska beda zagotovo ne bo izboljšala.« Če se boste iz nekakšnih pomembnih razlogov pridušali, da je Petr lopov in baraba, bodo odvrnili: »Da, ampak tudi tisti Capl ni dosti boljši.« In tako naprej.

Kot vemo iz slovnice, je toda protivni veznik. Todaljudje ničesar ne izpodbijajo niti ne zanikajo, ampak so samo protivni, vsemu se nekako upirajo; že po naravi stvari so slabi prevodniki, v katerih se izgublja skupna energija. Ne zanikajo, da je dvakrat dva enako štiri; samo dajo vam vedeti, da to ni tako zelo pomembno, da si lahko to štirico zataknete za klobuk in da so na svetu pomembnejša dejstva, kot na primer to, da je dvakrat tri šest. Če boste pred njihovimi očmi iz vode potegnili utapljučega se otroka, vam ne bodo rekli, da tega ne bi smeli storiti; prej bodo izrekli nekaj v tem smislu, da se je na ladji Principessa Mafalda utopilo tristo ali koliko že ljudi in da njih nihče ni potegnil iz vode. Lahko pomagate revnemu, ampak s tem se, dragec, zagotovo ne bo razrešil socialni problem. Skratka, narediti ne morete ničesar, tudi izreči ne morete ničesar, na kar ne bi bilo mogoče prilepiti kakega toda. Za to so tu todaljudje; vedno so najpametnejši, vedno se spomnijo česa, kar ni zajeto in izpolnjeno v dani situaciji, kar je torej mogoče karajoče izpostaviti kot pomanjkljivost, nepopolnost in slabo rešitev.

Biti todačlovek ima določene prednosti:

1. Zavedanje intelektualne premoči, s katero popravljamo in »v prave okvire spravljamo« dejanja in spoznanja svojih bližnjih.
2. Dobrodošlo možnost ne delati nič in se samo ukvarjati z zavzemanjem lastnega stališča, izrekati zadržke in s tem nekako uveljavljati svoj jaz.
3. Končno pa tudi globoko zadovoljstvo zaradi dejstva, da lahko na ta način najbolj uspešno zamorite druge ljudi.

Prevedla Bojana Maltarić.